

Titel Plan van aanpak compensatie weidevogels

Datum 18-12-2023

Auteur [REDACTED]

Tegenlezer [REDACTED] (Waardenburg Ecology)

Aanleiding

Door de voorgenomen realisatie van de windturbines van windpark Rijnenburg en Reijerscop treedt verlies aan leefgebied van de weidevogel grutto op. Dit verlies treedt op door het fysieke ruimtebeslag van de windturbines en de versturende effecten van de windturbines in de gebruiksfase. Een effect op de gunstige staat van instandhouding van de weidevogel grutto kan volledig worden weggenomen door compensatiemaatregelen. Door het volledige verlies aan leefgebied te compenseren worden overtredingen van verbodsbepalingen (art. 3.1 lid 4 en 5 Wnb) voorkomen.

In het stadium van de ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming (Wnb) is een concept plan van aanpak uitgewerkt voor de compensatie. De definitieve invulling van de compensatieopgave van het weidevogelgebied wordt in een later stadium uitgewerkt. Om tot een definitief plan te komen is namelijk aanvullende informatie benodigd, waarvoor eerst nog verschillende processtappen moeten worden doorlopen. Denk hierbij aan werving/contractering van geschikte grondlocaties, gesprekken voeren met betreffende grondeigenaren/agrariërs, nader onderzoek naar de huidige bodemgesteldheid en ecologie van de grondpercelen (soort, grondwaterstand etc.), de grondeigenaar/agrariër voorzien van de juiste kennis en informatie om de beheersmaatregelen op een correcte manier uit te voeren en het sluiten van een intentieovereenkomst met de beheersorganisatie zoals een agrarische natuurvereniging.

Voorliggend document bevat het concept plan van aanpak, waarin op hoofdlijnen is uitgewerkt op welke manier de beoogde compensatie voor leefgebied van de grutto wordt gerealiseerd. Allereerst wordt het beleid inzake weidevogelbeheer in de provincie Utrecht beschreven, alvorens het te compenseren oppervlakte wordt bepaald, de potentiële locaties worden geïntroduceerd, het doel en de te compenseren waarden worden toegelicht en de mogelijke compensatiemaatregelen worden beschreven. Afgesloten wordt met een inzicht in de kosten en planning van de compensatieopgave.

Beleid weidevogelbeheer in provincie Utrecht

Deze paragraaf schetst de totstandkoming en het huidige weidevogelbeheerbeleid van de provincie Utrecht.

De provincie Utrecht heeft een belangrijke rol voor de internationale weidevogels, aangezien een aantal van nationaal belangrijke weidevogelgebieden in de provincie aanwezig zijn. Ondanks veel aandacht en geld voor beheer en bescherming is de weidevogelstand de afgelopen decennia achteruitgegaan. Daarom is in 2012 de Weidevogelvisie provincie Utrecht vastgesteld om de (prioritaire) weidevogels binnen de provincie duurzaam te behouden.

Weidevogelvisie provincie Utrecht 2012

Het beschikbare budget van de provincie wordt ingezet op gebieden die het meest efficiënt en kosteneffectief bijdragen aan de doelstelling. Dit zijn gebieden die aangewezen zijn als weidevogelkerngebieden, aangezien de dichtheid aan weidevogels reeds hoog is (75% van Utrechtse weidevogels). De ligging van de kerngebieden wordt grotendeels bepaald door de huidige dichtheid aan weidevogels. Dit betreffen zowel reservaten, waar de inrichting en het beheer op weidevogels is afgestemd als agrarisch gebied met zogenaamd mozaïekbeheer voor weidevogels. De provincie wil deze meest succesvolle vormen van weidevogelbeheer combineren door het weidevogelbeheer te concentreren in de weidevogelkerngebieden. Deze gebieden moeten van voldoende kwaliteit zijn en blijven om weidevogels te laten reproduceren en dienen daarnaast voldoende opgroei- en uitvlieg mogelijkheden voor de jongen te bevatten. De kerngebieden worden ondersteund met aanvullend beleid op het gebied van landschap, landbouw, ruimtelijke ordening en predatoren. De provincie subsidieerde enkel nog in het beheer binnen de weidevogelkerngebieden waarbij gestreefd werd naar vijf essentiële onderdelen van het beleid:

1. voldoende voedsel voor volwassen vogels;
2. voldoende (beschermd) nestgelegenheid;
3. voldoende kuikenland (kruidenrijk grasland met rustperiode en plas-dras);
4. voldoende openheid
5. actief predatorenbeleid.

Utrechts Actieplan Weidevogels 2018

In 2018 is het Utrechts Actieplan Weidevogels opgesteld. De eerste reden hiervoor was de aanneming dat de achteruitgang van de weidevogels binnen de provincie Utrecht aan zou houden. De tweede reden was een in 2015 aangenomen motie door de Tweede Kamer, waarin wordt aangegeven om met een land dekkend voorstel te komen om de instandhouding en het herstel van weidevogelpopulaties te realiseren.

Het beleid richt zich op twee sporen: de reservaten en het agrarische gebied. De kern van het beleid ten aanzien van agrarisch natuurbeheer in open grasland zijn de aangewezen weidevogelkerngebieden. Hier geldt een planologische bescherming en wordt weidevogelbeheer gesubsidieerd (Interim Omgevingsverordening provincie Utrecht 2022¹). Een ander belangrijk onderdeel van het beleid is dat

¹ Hierin geldt bescherming voor ruimtelijke ontwikkelingen in het kader van energie. Vanaf 1 januari 2024 wordt deze bescherming breder getrokken naar alle ruimtelijke ontwikkelingen.

binnen deze begrenzing ook eisen worden gesteld ten aanzien van de aanwezigheid van zwaar beheer en plas-drassen.

Visie Agrarisch Natuurbeheer 2023-2028 en ANLb

Op basis van de vastgestelde Visie Agrarisch Natuurbeheer 2023 – 2028² is het voorgaande beleid in kleine mate veranderd. De begrenzing van de kerngebieden is geactualiseerd, waarbij een aantal goede gebieden zijn toegevoegd en een aantal mindere zijn verwijderd. Daarnaast zijn gebieden met hoge dichtheden kieviten toegevoegd en is de hoeveelheid beheer die gesubsidieerd wordt afgenomen in de randzone.

In 2016 werd met het nieuwe ANLb gestart, waardoor zwaardere eisen aan het weidevogelbeheer werden gesteld. ANLb staat voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer en betreft een subsidie voor agrarische collectieven vanuit provincies, waterschappen en de Europese Unie. Het ANLb betreft een subsidie bestaande uit een deel onkostenvergoeding en een deel inkomstenderving, door agrarische collectieven ook wel gewasderving genoemd. Met deze subsidie wordt bijgedragen aan klimaatdoelen, wordt gewerkt aan de waterkwaliteit en versterken van de biodiversiteit op agrarische gronden.

Enkel collectieven kunnen de ANLb subsidies ontvangen. De meeste collectieven zijn opgericht vanuit de al bestaande agrarische natuurverenigingen en hadden dus al ervaring en kennis van het gebied, de deelnemers en het agrarisch natuurbeheer in het algemeen. In Utrecht zijn 7 collectieven: Utrecht-Oost, Eemland, Rijn, Vecht en Venen, Hollandse Venen, Lopikerwaard, Rijn Gouwe Wiericke en Alblasserwaard/Vijfheerenlanden. Binnen het ANLb is het agrarische natuurbeheer binnen de provincie Utrecht sinds 2023 opgedeeld in vier leefgebieden:

1. Open grasland;
2. Dooradering;
3. Categorie Water;
4. Categorie Klimaat.

Op landelijk niveau bestaat er een vijfde leefgebied genaamd Open akkerland.

De leefgebieden zijn gekoppeld aan bepaalde karakteristieke doelsoorten. De beheermaatregelen binnen elk leefgebied zijn ook specifiek gericht op deze doelsoorten. De beheermaatregelen zijn vertaald naar een lijst met beheerpakketten voor agrarisch natuurbeheer, waarin de maatregelen (beheeractiviteiten) en eisen staan beschreven die gesteld worden aan het pakket. De agrarische collectieven inventariseren jaarlijks bij de deelnemers hoeveel hectare van elk beheerpakket ze kunnen afsluiten. In hun gebiedsaanvraag bundelen ze deze inventarisatie per leefgebied en vragen bij de provincie subsidie aan voor een afgesproken gemiddelde hectareprijs per leefgebied. De provincie controleert deze gebiedsaanvraag en geeft vervolgens een beschikking af voor het aangevraagde beheer.

De agrarische collectieven krijgen na het beheerjaar de subsidie uitbetaald door RVO op basis van het gecontroleerde beheer (door NVWA). De hectareprijs per beheerpakket wordt gebaseerd op de gecombineerde prijs van beheeractiviteiten die uitgevoerd worden. De pakketten zijn tot stand gekomen op basis van eigen

² Vastgesteld door provincie Utrecht, aanwijzing weidevogelkerngebieden in Omgevingsverordening provincie Utrecht 2022; deze treedt in werking ten tijde van de Omgevingswet.

inzichten van collectieven en getoetst op ecologische effectiviteit, EU conformiteit en nationale voorschriften door de Commissie Beheerpakketten & Tarieven van BoerenNatuur.nl en vervolgens goedgekeurd door Provincies en de Adviesgroep Groene en Blauwe Diensten.

Om het beheer (gesubsidieerd via ANLb) volgens de voorwaarden te kunnen uitvoeren, zijn soms inrichtingsmaatregelen nodig, zoals het realiseren van plas-dras of een hoog waterpeil. Hiervoor dienen vaak aanzienlijke investeringen te worden gedaan, zoals de aanschaf van pompen, rasters en aanleg van dammen of waterkeringen. Het ANLb voorziet enkel in de subsidiëring van beheerkosten en niet op de investeringen die moeten worden gedaan. De provincie ondersteunt het ANLb via andere subsidie- of investeringsregelingen.

Aanvalsplan Grutto

Het Aanvalsplan Grutto (AG) bevat een nationale visie op hoe we in Nederland de weidevogels dienen te redden, met name ingaande op de grutto voor het leefgebied open grasland. De visie is gebaseerd op het aanwijzen van de weidevogelgebieden, waarbinnen het beheer en de inrichting zeer goed zijn voor weidevogels. De provincie Utrecht heeft het Aanvalsplan Grutto als apart deelgebied opgenomen in het Natuurbeheerplan. Deze aangewezen gebieden komen grotendeels overeen met de weidevogelkerngebieden die al langer bestaan. De inrichting en het beheer van het Aanvalsplan Grutto zijn gebaseerd op vier onderdelen:

1. de gebieden moeten van voldoende grootte zijn (1000 hectare open terrein met weinig verstoring);
2. de gebieden hebben een relatief hoog waterpeil;
3. binnen de gebieden is aangepast agrarisch beheer waardoor er voldoende kuikenland aanwezig is;
4. binnen gebieden is actief predatorenbeheer.

Een belangrijk onderdeel van het AG is het uitbreiden en het verzwaren van het beheer in de speciaal aangewezen AG-gebieden, gecombineerd met een goede vergoeding voor de agrariër. Deze gebieden overlappen in de provincie Utrecht met de al bestaande kerngebieden. In het NSP zijn voor het AG aanvullende financiële middelen beschikbaar gesteld. In Utrecht is in totaal 8,7 miljoen beschikbaar, dat volgens de landelijke afspraken in 5 kansrijke gebieden binnen Utrecht (Eemland, Rijn Vecht en Venen, Rijn Gouwe Wiericke, Lopikerwaard en Alblasserwaard-Vijfheerenlanden) moet worden ingezet.

Compensatieoppervlak en -locatie

Deze paragraaf gaat in op het te compenseren oppervlak en de locatie waar de compensatieopgave beoogd is. In de Natuurtoets Energielandschap Rijnenburg (Waardenburg Ecology, 2022) is de compensatieopgave voor het verlies van leefgebied van grutto bepaald. In Q2-Q3 is nader veldonderzoek naar de grutto (en andere weidevogels) uitgevoerd (zie Bijlage 9 - Veldonderzoek weidevogels Energiepark Rijnenburg en Bijlage 10 – Oplegnotitie veldonderzoek weidevogels Energiepark Rijnenburg 2023 bij het Activiteitenplan). Uit dit onderzoek blijkt dat de velduil, ten opzichte van 2019, in 2023 niet meer aanwezig is als broedvogel binnen het gebied.

Uit de territoriumkartering en veldonderzoek van 2023 blijkt dat alleen de omgeving van windturbine 2 en (in mindere mate windturbine 3) onderdeel van het leefgebied van grutto's is. Windturbine 3 kent beperkte aantallen vliegbewegingen, maar vervult wel een belangrijke functie voor de grutto (rustgebied aan de start van het broedseizoen). De omgeving bij windturbines 1 en 4 is in 2023 niet gebruikt door grutto's en behoort daarbij niet tot functioneel leefgebied. Hier zijn in 2019 ook geen grutto's waargenomen. Het gebied nabij deze windturbines is niet geschikt voor de grutto en er valt te verwachten dat dit in de toekomst niet verandert.

De compensatieopgave omvat het fysiek areaal aangetast leefgebied door ruimtebeslag en verstoring door de realisatie van de windturbines.

Compensatieoppervlak

Op basis van het veldonderzoek uitgevoerd in 2023 is de compensatieopgave voor het leefgebied van de grutto bepaald. Hiervoor is de methode gehanteerd uit de natuurtoets (Jeninga & Verbeek, 2023). Hierbij is het fysieke ruimtebeslag en de verstoring van de windturbines en bijbehorende infrastructuur bepaald. Hierbij is, zoals hierboven nader toegelicht, uitgegaan van het ruimtebeslag en de verstoring van windturbine 2 en 3.

Tabel 1

Compensatieopgave leefgebied grutto VKA windturbines Energielandschap Rijnenburg & Reijerscop op basis van resultaten veldonderzoek 2023. Getallen in m². Bron tabel: Verbeek (2023) Veldonderzoek weidevogels.

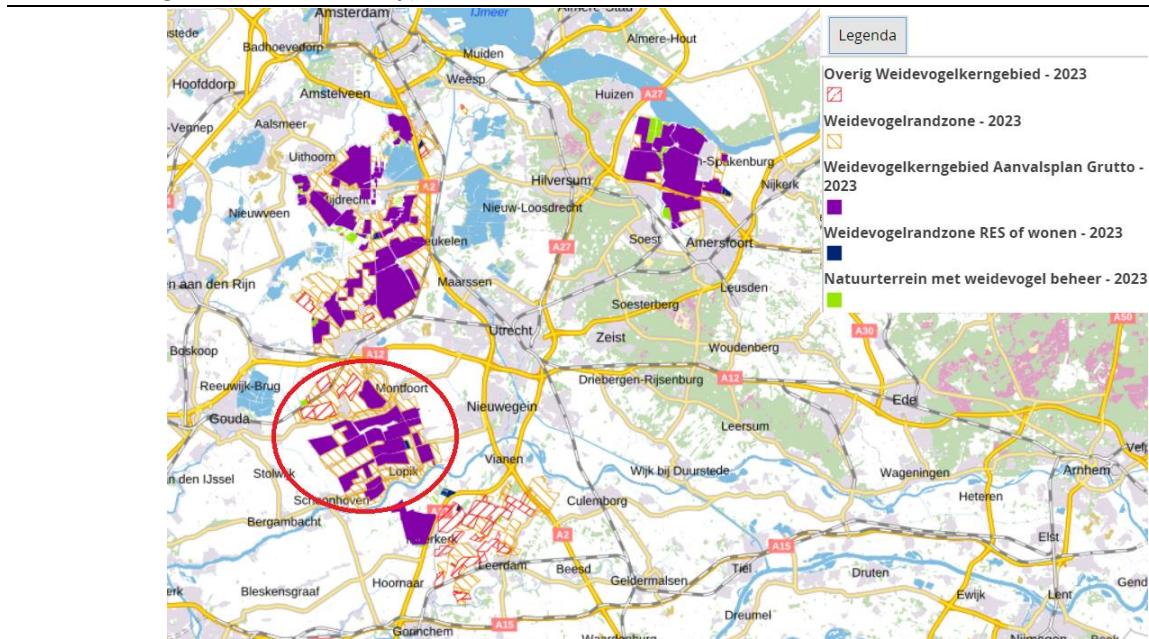
Windturbine	Windturbines, kraanplaatsen (ruimtebeslag, verstoring)	Toegangswegen (ruimtebeslag)	Totaal
2	38.500	5.000	43.500
3	78.200	3.800	82.000
Totaal			125.500 m² (12,5 ha)

De berekende compensatieopgave voor het leefgebied van grutto bedraagt 12,5 hectare. Een uitgebreide toelichting van de methode van bepaling van de compensatie staat beschreven in de Natuurtoets Energielandschap Rijnenburg (Waardenburg Ecology, 2022; Bijlage 3 bij activiteitenplan) en Veldonderzoek weidevogels Energiepark Rijnenburg (Bijlage 9 bij activiteitenplan) en de Oplegnotitie veldonderzoek weidevogels Energiepark Rijnenburg 2023 (Bijlage 10 bij activiteitenplan)

Compensatielocatie

Er is nabij het projectgebied Rijnenburg en Reijerscop geen geschikte locatie voor de compensatie van het leefgebied van de grutto, omdat daar aangrenzend woningbouwplannen en windturbineparken gepland zijn. Daarnaast dient de compensatie, op basis van het beleid van de provincie Utrecht, te worden gerealiseerd binnen een van de weidevogelkerngebieden. Figuur 1 geeft de begrenzing van de weidevogelkerngebieden en randzones weer binnen de provincie Utrecht.

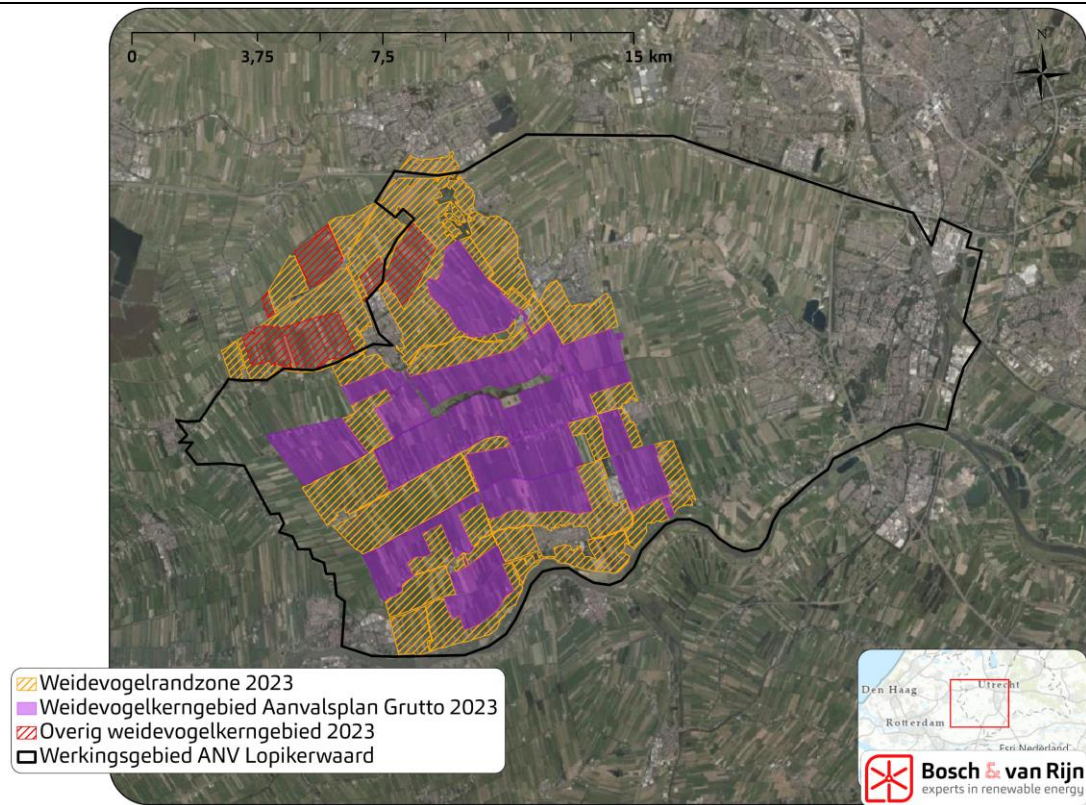
Figuur 1 Begrenzing weidevogelkerngebieden en randzones (2023). Rode cirkel geeft werkgebied Lopikerwaard weer. (Bron: Webkaart provincie Utrecht Natuurbeheerplan 2023 – Kaart 7 Leefgebied open grasland – 2023 ontwerp).

Voor het Aanvalsplan Grutto zijn kansrijke gebieden geselecteerd op basis van de huidige aanwezigheid van weidevogels en de kansen om op deze locaties een hoge dichtheid te realiseren. De provincie streeft ernaar om deze gebieden verder te ontwikkelen voor weidevogels. Eén van deze kansgebieden is de Lopikerwaard.

Het is daarom de intentie om de compensatieopgave voor de grutto binnen een weidevogelkerngebied binnen het werkgebied van agrarische natuurvereniging Lopikerwaard (ANV) in te vullen. Figuur 2 geeft de weidevogelkerngebieden weer van de provincie Utrecht, uitgelicht voor het werkingsgebied van ANV Lopikerwaard.

Figuur 2 Begrenzing weidevogelkerngebieden en randzones (2023): close-up werkgebied Lopikerwaard.

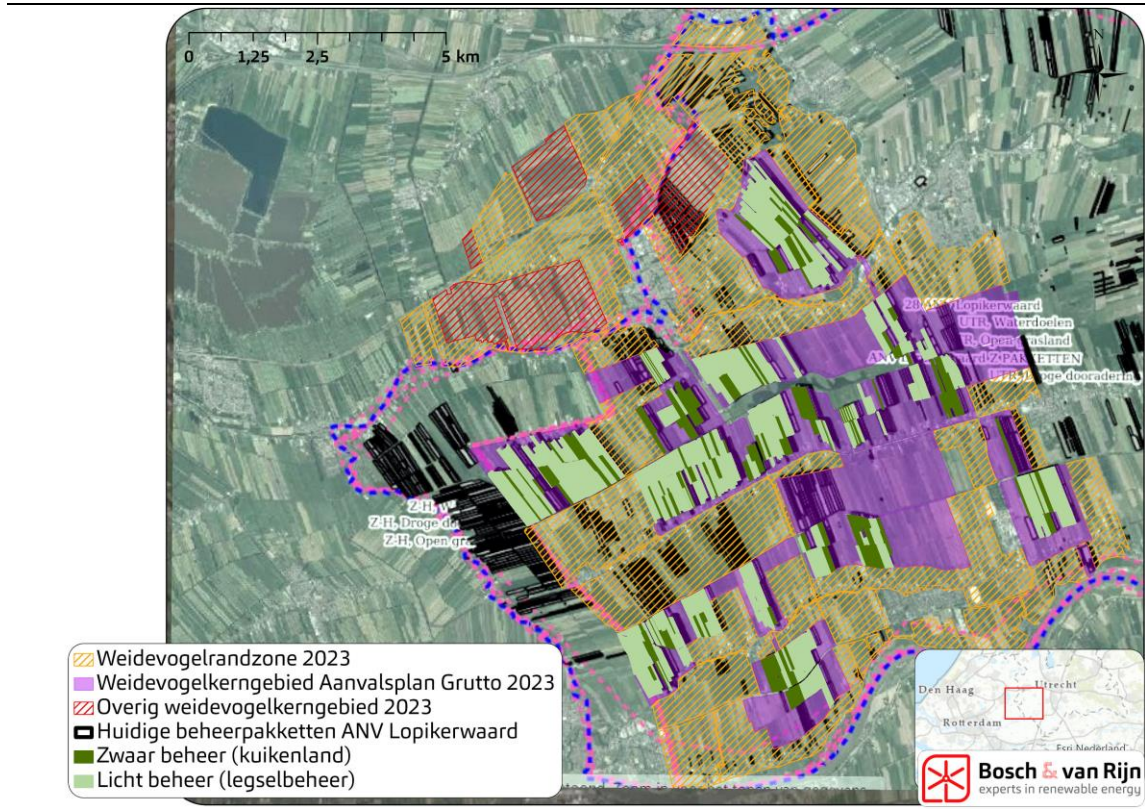
Voor de specifieke uitwerking van de compensatiemaatregelen worden momenteel gesprekken gevoerd met de agrarische natuurvereniging ANV Lopikerwaard. Bijlage I bij dit compensatieplan geeft een toelichting op ANV Lopikerwaard.

De locatie binnen de regio Lopikerwaard waar de compensatie wordt uitgevoerd, is op dit moment nog niet bekend. Het uitgangspunt van de invulling van de compensatie is dat dit enkel kan plaatsvinden binnen weidevogelkerngebieden. Hierbij wordt in eerste instantie onderzocht of het mogelijk is om de compensatie alleen op nieuwe gronden (binnen weidevogelgebied én zonder huidige beheerpakketten) uit te voeren. In hoofdzaak wordt gericht op deze nieuwe gebieden/percelen, maar gezien de grootte van de compensatieopgave kan dit de uitvoering/haalbaarheid in de weg staan. Het compensatiegebied dient namelijk één aaneengesloten gebied van 12,5 hectare te zijn. In het geval dat de compensatie niet haalbaar is op deze nieuwe gronden (zonder beheer), worden gebieden binnen het weidevogelkerngebied met licht beheer betrokken. Ook op deze licht beheerde gronden is een verbeteringsslag te maken naar kwalitatief kuikenland geschikt voor de grutto. Op deze manier ontstaat er een soort van volgordelijkheid bij de keuze van geschikte gebieden voor het uitvoeren van de weidevogelcompensatie. Bovengenoemde keuze is gebaseerd op advies van ANV Lopikerwaard.

ANV Lopikerwaard heeft in beeld gebracht op welke locatie percelen reeds huidige weidevogelbeheer wordt toegepast. Deze percelen vallen in eerste instantie af voor de compensatie. Echter worden de gebieden waar slechts licht beheer wordt uitgevoerd betrokken, indien de compensatie niet haalbaar is binnen weidevogelkerngebied zonder huidig beheer. Figuur 3 geeft de percelen binnen weidevogel(kern)gebieden weer binnen het werkingsgebied ANV Lopikerwaard waar reeds

huidige beheerpakketten worden uitgevoerd. Compensatie zal dus plaatsvinden op de percelen waar nog geen beheerpakketten worden uitgevoerd.

Figuur 3 Huidige beheerpakketten met onderscheid in zwaar (donkergroen) en licht (lichtgroen) beheer binnen werkingsgebied ANV Lopikerwaard en binnen weidevogelgebieden (bron: Natuurbeheerplan 2023-2028). De roze en blauwe stippellijnen geven de begrenzing aan van het werkingsgebied van ANV Lopikerwaard.

Doel en te compenseren waarde(n)

Het doel van de compensatie is om optimaal weidevogelgebied, kuikenland, voor de grutto te creëren. Er dienen zowel inrichtingsmaatregelen als beheermaatregelen te worden genomen, omdat de grutto verschillende levensfasen doorloopt. Per levensfase heeft de grutto namelijk een andere soort maatregel/beheer nodig. In Tabel 2 zijn de verschillende levensfasen van de grutto kort samengevat, inclusief het benodigde beheer binnen deze levensfase.

Tabel 2 Levensfasen van grutto, de functie van het gebied in desbetreffende fase en het benodigde beheer en/of maatregel in de fase.

Fase	Functie gebied in fase	Benodigd beheer/maatregel in fase
Aankomstfase; februari - maart	Foerageren ouderdieren	Vochtig grasland (plas-dras) of open wetlands
Vestigings- en nestfase; maart - april	Nestelen; zoeken van geschikt broedgebied	Kruidenrijk en bloemrijk grasland met hoge grondwaterstand
Broedfase; april - mei	Broeden van eieren door mannetje en vrouwtje	Geen verstoring (maaïen en beweiden) en predatie
Kuikenfase; mei - juni	Foerageren kuikens	Kruidenrijk grasland met voldoende voedsel en geen verstoring. Laat maaibeheer noodzakelijk
Vorbereiding trekfase; juni - augustus	Foerageren ouderdieren en kuikens	Vochtig grasland (plas-dras) of open wetlands

Essentieel voor grutto kuikens is dat alle levensfasen binnen één aaneengesloten gebied kunnen plaatsvinden. De percelen moeten dus goed op elkaar aansluiten en niet geïsoleerd van elkaar liggen over een groter oppervlak. Daarnaast dienen de benodigde graslandtypen binnen voldoende mate en bereikbare afstand van elkaar aanwezig te zijn. Bij de locatiekeuze wordt dus gezocht naar één aaneengesloten gebied van 12,5 hectare. Dit gebied wordt optimaal ingericht voor de grutto³. De beste compensatie wordt geleverd door het realiseren van samenhangende weidevogelgebieden met een goede inrichting en adequaat beheer.

Bij de locatiekeuze van een geschikt compensatiegebied binnen het weidevogelkerngebied in de Lopikerwaard wordt rekening gehouden met de openheid van het (leef)gebied. Een eerste randvoorwaarde voor de grutto is namelijk grootschalige ruimtelijke openheid, met tijdens het broedseizoen, een grote mate van rust. Hiervoor dient zoveel mogelijk afstand (> 200 meter) te worden gehouden van wegen, boerderijen, hoogspanningslijnen en andere versturende activiteiten (Oosterveld & Altenburg 2005; Steinborn et al., 2011; Steinborn & Steinmann, 2014, Krijgsveld et al., 2022).

Naast openheid en rust is de grondwaterstand belangrijk binnen de graslandpercelen van het weidevogelkerngebied in de Lopikerwaard. Met name een hoge grondwaterstand is van belang voor weidevogels. Door een hoge grondwaterstand is het voedsel voor grutto's, zoals wormen en emelten namelijk makkelijker te bereiken. Daarnaast zorgt een hoog waterpeil ervoor dat de grasgroei wordt geremd, waardoor het gras zeer geschikt is voor weidevogelkuikens. Een hoge grondwaterstand

⁴ De inrichtingsmaatregelen en beheermaatregelen zijn gebaseerd op de factsheet Grutto (Vogelbescherming), Overzicht beheerpakketten Agrarisch Natuur & Landschapsbeheer (BoerenNatuur Utrecht, beheerjaar 2023), de vastgestelde Visie Agrarisch Natuurbeheer 2023-2028 (Provincie Utrecht) en gesprekken met Collectief ANV Lopikerwaard.

kan worden bereikt door het waterpeil te verhogen of het aanleggen van plas-dras-situaties. Plas-drassituaties zorgen ervoor dat er een mozaïekpatroon van ondiepe en droogvallende plekken ontstaat, die een grote aantrekkingskracht hebben op weidevogels (Oosterveld et al., 2014).

In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de beoogde inrichting van het compensatiegebied.

Beoogde inrichting en beheer van het gebied

De compensatieopgave voor de grutto wordt binnen een weidevogelkerngebied binnen het werkgebied van agrarische natuurvereniging Lopikerwaard (ANV) ingevuld. Binnen het potentiële compensatiegebied worden verschillende 'inrichtingen' gerealiseerd, om binnen de broedseizoenen de verschillende levensfasen van de kuikens te bevorderen. In de basis wordt op de agrarische gronden agrarisch natuurbeheer toegepast.

Belangrijk om hierbij aan te geven is dat de inrichting en het beheer 'afhankelijk zijn van de keuze van het gebied'. Uiteindelijk is het belangrijkste doel van de compensatieopgave de kwaliteit van het beheerde gebied. Onderstaand plan van aanpak geeft een globaal beeld van de beoogde plan van aanpak, maar is slechts een indicatie van de invulling van de benodigde maatregelen. Nadat de specifieke locatie en de huidige kwaliteit ervan bekend is, kan de specifieke invulling van de maatregelen worden uitgewerkt. Dit betreft in elk geval maatwerk. Aangezien het ANV Lopikerwaard de gebieden niet aankoopt, zal het Collectief zorg dragen om de invulling in te passen in de bedrijfsvoering van de agrariër. Hiervoor is het ten eerste van belang te weten welke bedrijven hieraan meewerken. Het ANV Lopikerwaard heeft hierbij in het gehele proces een projectleiders rol.

Beoogde inrichtingsmaatregelen kuikenland

De kern van het compensatiegebied wordt ingericht met plas-dras. Het streven hierbij is om in ieder geval 0,5 hectare plas-dras te realiseren. Dit wordt gedaan door water over het grasland te pompen, waarvoor pompen dienen te worden aangelegd. Deze maatregel is bevorderend voor het leefgebied van de grutto.

Naast het aanleggen van pompen is het noodzakelijk om predatoren af te weren. Rondom het gebied wordt een vossenraster geplaatst, dat bestaat uit gegalvaniseerde palen en een 'smartfence' (4 draden boven elkaar) die grotendeels door de sloot/watergang loopt en daarbij soms over de dam loopt. Zie Bijlage II voor een foto van een vossenraster. Daarnaast zijn vangkooien voor zwerfkatten noodzakelijk en worden derhalve geplaatst.

Rondom de plas-dras, binnen het compensatiegebied, wordt door verschrallingsbeheer extensief kruidenrijk grasland gerealiseerd. Het kruidenrijk grasland moet daarbij spontaan opkomen, aangezien verschrallingsbeheer beter is dan opnieuw inzaaien, met name op veengronden. Deze maatregel is bevorderend voor het leefgebied van de grutto.

De percelen liggen daarbij aaneengesloten aan elkaar binnen het gebied, zodat de jonge grutto's alle percelen kunnen bereiken en ook keuzevrijheid hebben. Het

kruidenrijke grasland zal dienen als opgroeigebied voor de kuikens en ligt aansluitend op het plas-dras gedeelte. Het grasland bestaat uit verschillende gras- en kruidensoorten en is van belang voor opgroeiende grutto's, omdat het schuilmogelijkheden tegen predatoren biedt voor de kuikens en daarnaast voldoende voedsel biedt.

Optionele maatregel: verhoging grondwaterstand

Voor weidevogels is de vochtigheid van de grond van belang binnen het gebied. In dit stadium is het nog onduidelijk of het voor de beoogde locatie noodzakelijk is om de grondwaterstand te verhogen of dat dit te realiseren valt met plas-drassituaties. In het geval het noodzakelijk is om de grondwaterstand te verhogen, dan zal dit worden toegepast binnen het compensatiegebied. Het is mogelijk dit enkel voor het compensatiegebied uit te voeren, zodat het waterpeil niet in de gehele polder omhoog hoeft. Hiervoor moeten er inrichtingsmaatregelen gevoerd worden, zoals het aanleggen van dammen en/of duikers en/of een windmolen (bv. Bosman windwatermolen).

Gedurende alle fasen uit Tabel 2 wordt de grondwaterstand dan in ieder geval verhoogd, dit betreft de periode 15 februari tot en met 15 juni. Buiten deze periode is het niet noodzakelijk het peil te verhogen. Optimaal peil is voor het begin van het broedseizoen ca. 20 – 40 cm beneden maaiveld. In de loop van het voorjaar kan het peil wat verder zakken beneden maaiveld. Het is echter locatieafhankelijk of kan worden volstaan met plas-dras of een verhoging van de waterstand.

Binnen het werkingsgebied van ANV Lopikerwaard zijn voor een aantal projecten de grondwaterstanden voor weidevogels reeds verhoogd. Het is in die zin dus een haalbare en realistische maatregel. Voor het verhogen van de waterstand dient wel een vergunning bij het Waterschap te worden aangevraagd.

Beoogde beheermaatregelen

Bovengenoemde inrichtingsmaatregelen hebben allen betrekking op éénmalige inrichtingskeuze van het gebied. Om kwalitatief goed weidevogelgebied te realiseren zijn echter ook jaarlijkse beheermaatregelen benodigd. Weidevogels geven voorkeur aan één open aaneengesloten gebied waar de percelen goed op elkaar aansluiten. Een optimaal weidevogelgebied bestaat uit een mozaïek van variatie in beweiding en verschillende maaidata met een omvangrijk areaal kruidenrijk grasland en uitgestelde maaidatum, plasdras en hoog waterpeil (Factsheet Weidevogels, Boerenatuur). Door toepassen van mozaïekbeheer is er voldoende voedsel en beschutting gedurende het hele broedseizoen.

Mozaïekbeheer zorgt ervoor dat de ruimtelijke verdeling van het beheer verbeterd en betreft een mix van maatregelen bestaande uit bemesting en kruidenrijk grasland, vernatting, beweiding, maaien, en predatiebeheer. Om mozaïekbeheer goed uit te voeren, moeten deze maatregelen in samenhang met elkaar worden uitgevoerd. Belangrijk hierbij is dat op een perceel elk jaar hetzelfde beheer wordt uitgevoerd: elk van de percelen (binnen het compensatiegebied) dient een eigen beheermaatregel te hebben. Een beheermaatregel op het plas-drasperceel moet namelijk anders worden ingevuld dan een beheermaatregel op het naastgelegen kuikengrasland. De specifieke invulling van de beheermaatregelen zijn daarbij afhankelijk van de definitieve locatie. De frequentie van het maaibeheer en de specifieke beheerafspraken kunnen pas in een later stadium worden uitgewerkt. Ook hier geldt maatwerk en de mogelijkheid om 'mee te gaan' met het gebied.

Hieronder worden de verschillende maatregelen nader toegelicht.

- **Bemesting en kruidenrijk grasland**

De mate van bemesting bepaalt onder andere de mate van kruidenrijkdom binnen een perceel. Over het algemeen zorgt een laag bemestingsniveau voor hogere diversiteit aan kruiden en andere grassoorten in het grasland. Op die manier ontstaat er een open en gevarieerde vegetatiestructuur met een hoger voedselaanbod (meer grote insecten) en betere doorwaadbaarheid voor weidevogelkuikens (Factsheet weidevogels, BoerenNatuur).

Niet in elk geval is bemesting noodzakelijk. Nutriëntrijke gronden dienen namelijk eerst enkele jaren te worden verschaald door niet te bemesten, maar wel te maaien en oogsten. Het kiezen van het juiste bemestingsniveau is afhankelijk van de grondsoort, het waterpeil, de beweiding, het bemestingsmoment en het type mest. Gezien de locatie nog niet bekend is, kan dus nog niet worden aangegeven of bemesting nodig zal zijn. Indien noodzakelijk wordt (een gedeelte van) het compensatiegebied bemest met ruige stalmest, ter stimulatie van een rijk bodemleven. Dit zorgt voor voldoende voedsel voor weidevogels. Er zal hierbij in geen geval gebruik worden gemaakt van kunstmest.

- **Vernatting**

Een hoog waterpeil is gunstig voor weidevogels, derhalve wordt de kern van het compensatiegebied ingericht met plas-dras. Hierdoor ligt het waterpeil enkele weken of maanden op 0 tot 20 cm boven het maaiveld met een mozaïek van ondiepe en niet-droogvallende plekken. Er zijn drie varianten plasdras (Factsheet weidevogels, BoerenNatuur):

- Voorjaars- of vestigingsplasdras (januari – maart): 1 – 2 ha volvelds door 's winters te laten inunderen en zo nodig water bij te pompen.
- Greppelplasdras (half februari tot begin juni): een 2-4 meter brede zone met water, met glooiende oever of meerdere greppels van verschillende breedten, uitgevoerd door bijpompen of door vasthouden van winterneerslag.
- Zomerplasdras (half juni – eind augustus): uitgevoerd door openzetten van duiker, pompen en/of dijken.

Het beoogde plan voorziet nu in de realisatie van in elk geval 0,5 hectare plasdras door middel van water over het grasland te pompen. Mocht in de definitieve locatie een andere variant van plas-dras noodzakelijk zijn, dan zal het plan hier op worden aangepast.

- **Beweiding**

In het voorjaar (tot ca. april) en najaar wordt een gedeelte van de omliggende graspercelen rondom het plas-drasgebied beweid. Extensieve beweiding zorgt voor variatie in vegetatiestructuur, voorkomt te hoge grasgroei en zorgt er daarnaast voor dat er kleine hoogteverschillen komen binnen het perceel, zoals pollen en trapgaten. Hier komen weidevogels graag, aangezien het de nestgelegenheid (meer pollen die kunnen dienen als nestplaats) en de voedselsituatie (aantrekken en beschikbaarheid van insecten) vergroot. Verder kan de aanwezigheid van vee zorgen voor bescherming tegen (grond)predatoren.

Voorbeweiding, vóór de rustperiode van de weidevogels, vertraagt de grasgroei, en bevordert de ontwikkeling van de percelen richting kruidenrijk grasland. Van belang

hierbij is dat dient te worden voorkomen dat beweiding tijdens de vestigings- en nestelfase leidt tot nestverlating.

- **Maaien**

Binnen het kruidenrijke grasland gedeelte, in een nader te bepalen straal rondom de plas-dras, wordt daarnaast gevarieerd maaibeheer toegepast. Maaien zorgt ervoor dat het landschap open blijft en dat geen verruiging plaatsvindt binnen het grasland. Het gebied wordt om-en-om gemaaid, waardoor verschil in hoogten geboden wordt. Hierdoor richt het beheer zich op aanbieden van voldoende dekking en foerageergebied.

Binnen een gedeelte van het kuikenland wordt uitgesteld maaibeheer toegepast. Dit wordt niet in het gehele gebied gedaan, aangezien een variatie binnen het gebied noodzakelijk is en in sommige gevallen eerst verschraling nodig is. Dit zorgt voor meer diversiteit in foerageer- en schuilgebied, en is nodig om maatwerk te leveren op te snel groeiende percelen. Ook zorgt vroegtijdig maaien in het voorjaar op een perceel met bijvoorbeeld gestreepte witbol ontwikkeling voor een bevordering van de kruidenrijkdom en variatie binnen het gebied. Dominantie door de soort gestreepte witbol is ongewenst, aangezien deze soort ervoor zorgt dat andere soorten achterblijven, waardoor kruiden zich nauwelijks vestigen en de voedingswaarde van het gebied zeer laag is. Wel dient uiteraard rekening te worden gehouden met eventueel aanwezige nesten en kuikens van de grutto en mogen deze nesten nooit worden uitgemaaid.

- **Predatiebeheer**

In aanvulling op de investeringsmaatregelen om predatoren af te weren, dient tijdens het beheer een vorm van nestbescherming en predatiebeheer plaats te vinden. Dit betreft een overkoepelende maatregel. De toepassing van dit beheer is onder andere afhankelijk van de maaidatum. In elk geval wordt een vossenraster en vangkooi voor zwerfkatten geplaatst.

Kosten en tijdsplanning

De kosten van de inrichtingsmaatregelen en de beheermaatregelen voor weidevogels worden gedragen door initiatiefnemer van het windpark. Voor de realisatie van het windpark worden twee contracten met ANV Lopikerwaard afgesloten van 6 jaar (huidige contractduur van ANV Lopikerwaard), zodat de termijn (12 jaar) afdoende is voor de instandhouding van het weidevogellandschap.

Onderstaande indicatieve kostenraming is opgevraagd bij ANV Lopikerwaard. De exacte kosten hangen namelijk af van de exacte locatie, de lokale grondprijzen en het beheertype dat noodzakelijk en geschikt is op de beoogde locatie.

- Kosten pachten van de gronden + 10% beheervergoeding voor boer/grondeigenaar voor 12 jaar:
 - Gemiddelde kosten van 1 hectare kuikenland betreft €1.500,- per hectare. Kosten voor 12,5 ha zijn €18.750,- per jaar. Voor 12 jaar betreft dit: €225.000,-.

- Voor de definitieve vergoedingen voor de grond en vergoedingen voor het beheer gaat initiatiefnemer in gesprek met desbetreffende grondeigenaren.
- Voor de jaarlijkse beheervergoedingen wordt uitgegaan van de beheerpakketten van Agrarisch Natuur & Landschapsbeheer (ANLb) 2023. De precieze invulling van de beheerpakketten is afhankelijk van de locatie en wordt in een later stadium afgestemd met ANV Lopikerwaard
- Mozaïektoeslag: een aanvullende vergoeding ten aanzien van ANLb. De aanvullende vergoeding (per hectare) wordt nader afgestemd tussen initiatiefnemer en grondeigenaren.
- Jaarlijkse beheerkosten van 12,5 hectare door ANV Lopikerwaard, voorlichting en controle op uitvoer van beheer (uitgevoerd door grondeigenaar): €80,- per uur. Geraamde uren per jaar: 70 uur. Kosten per jaar: €5.600,-. Kosten voor 12 jaar: €67.200,-
- Eenmalige proceskosten voor ANV Lopikerwaard: €80,- per uur. Geraamde uren voor werving van land en afspraken: 150 uur. €80 x 150 = €12.000,-
- Kosten voor (meerdere) pompen en (vee)rasters in het projectgebied. Dit zijn eenmalige kosten om de plasdras situatie te realiseren en betreffen niet productieve investeringen: €40.000,-.

De afspraken worden in een overeenkomst vastgelegd, waardoor uitvoering zeker wordt gesteld. Initiatiefnemer is tezamen met ANV Lopikerwaard bezig met het opstellen van een intentieovereenkomst. Deze intentieovereenkomst wordt in Q1 van 2024 door beide partijen ondertekend. In de loop van 2024 wordt een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen beide partijen.

De compensatiemaatregelen voor de weidevogel grutto zullen gereed zijn voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden van de windturbines. De verwachting is dat de bouwwerkzaamheden medio 2026/2027 plaatsvinden en de oplevering van de windturbines plaatsvindt medio 2027/2028.

Conclusie

Door de realisatie van de windturbines van windpark Rijnenburg en Reijerscop treedt verlies aan leefgebied van weidevogel grutto op. Dit verlies treedt op door fysiek ruimtebeslag van de windturbines en de versturende effecten van de windturbines in de gebruiksfase. Een effect op de gunstige staat van instandhouding van weidevogel grutto kan volledig worden uitgesloten door compensatiemaatregelen. Door het volledige verlies aan leefgebied te compenseren worden overtredingen van verbodsbepalingen (art. 3.1 lid 4 en 5 Wnb) voorkomen. De berekende compensatieopgave voor het leefgebied van grutto bedraagt 12,5 hectare.

Op basis van het beleid van de Provincie Utrecht dient de compensatie plaats te vinden binnen een weidevogelkerngebied en binnen één van de (in het Aanvalsplan Grutto aangewezen) kansrijke gebieden binnen Utrecht. Een van deze kansrijke gebieden is de Lopikerwaard, derhalve is door initiatiefnemer contact gezocht met het Agrarische Natuurvereniging (Collectief) Lopikerwaard. De compensatieopgave zal dan ook worden ingevuld binnen een weidevogelkerngebied binnen het werkingsgebied van ANV Lopikerwaard.

Het doel van de compensatie is om optimaal weidevogelgebied, kuikenland, voor de grutto te creëren. Essentieel voor grutto kuikens is dat alle levensfasen binnen één aaneengesloten gebied kunnen plaatsvinden. Bij de locatiekeuze wordt dus gezocht naar één aaneengesloten gebied van 12,5 hectare, waardoor aan bovenstaande wordt voldaan. Hierbij wordt in hoofdzaak gekeken naar gronden waar nog geen beheerpakketten van toepassing zijn, maar mocht dat te beperkend werken voor de uitvoerbaarheid van de compensatieopgave worden ook gronden met licht beheer overwogen.

Een ander belangrijk onderdeel van het beleid is dat binnen de weidevogelbegrenzing ook eisen worden gesteld ten aanzien van de aanwezigheid van zwaar beheer en plas-drassen. De beste compensatie wordt geleverd door het realiseren van samenhangende weidevogelgebieden met een goede inrichting en adequaat beheer. In samenwerking met ANV Lopikerwaard (en grondeigenaren) wordt gezocht naar een locatie die optimaal ingericht kan worden met plas-dras en kwalitatief kuikenland. Het beoogde compensatiegebied zal daarom voldoen aan:

- voldoende mate van openheid en rust voor de grutto;
- voldoende (beschermde) nestgelegenheid en predatorenafweer;
- voldoende kuikenland bestaande uit plas-dras en kruidenrijk grasland
- voldoende voedselvoorziening.

De afspraken worden in een overeenkomst vastgelegd, waardoor uitvoering zeker wordt gesteld. Initiatiefnemer is tezamen met ANV Lopikerwaard bezig met het opstellen van een intentieovereenkomst. Deze intentieovereenkomst wordt in Q1 van 2024 door beide partijen ondertekend. In de loop van 2024 wordt een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen beide partijen.

Bijlage I - Achtergrond Agrarische natuurvereniging (Collectief) Lopikerwaard

ANV Lopikerwaard heeft ten doel om duurzame landbouw te ontwikkelen en versterken. De landbouw dient in evenwicht te zijn met een verantwoord beheer en ontwikkeling van natuur en landschap in de Lopikerwaard. Het behoud van de streekeigen natuur- en landschapswaarden is een belangrijk doel, waarbij zoveel mogelijk de particuliere grondeigenaren en gebruikers, op basis van vrijwillige medewerking, worden ingeschakeld.

De regio Lopikerwaard is gelegen in twee provincies, Utrecht en Zuid-Holland, binnen gebiedskatern Het Groene Hart (Kwaliteitsgids Utrechtse landschappen, provincie Utrecht). Het werkgebied van de natuurvereniging, betreft ca. 15.000 hectare en is het gebied dat wordt begrensd door de Lek, Vlist, Oudewater en IJsselstein, zie Figuur 4.

Figuur 4 Werkgebied Lopikerwaard. Bron: website Lopikerwaard, geraadpleegd februari 2023.

Kernkwaliteiten binnen het gebied zijn het open en weidse karakter, landschappelijke diversiteit en de rust en stilte. Met name typerend zijn de zeer open polders, waarbij de rust en weidse open weidegebieden een essentieel karakter vormen. Kenmerkend is dat de regio niet wordt doorsneden door snelwegen, spoorwegen en hoogspanningslijnen, waardoor het een groot open aaneengesloten weidegebied betreft waarbinnen belangrijk leefgebied voor weidevogels gelegen is.

ANV Lopikerwaard beheert 2000 hectare aan weidevogelbeheer en heeft verschillende gebieden getransformeerd. Een voorbeeld van een reeds uitgevoerd en succesvol project is Polder Beloken Land en betreft een intensief agrarisch natuurbeheer specifiek gericht op weidevogels. Hier broeden al jaren grote concentraties aan grutto's. In dit gebied wordt samengewerkt met Staatsbosbeheer. Weidevogelbeheer vraagt continue aandacht en wordt tezamen met boeren uitgevoerd. ANV

Lopikerwaard heeft binnen de verschillende gebieden ook tellingen laten uitvoeren⁴. Op basis van deze tellingen kan worden geconcludeerd dat het beheer zorgt voor grote(re) concentraties aan weidevogels binnen het gebied.

⁴ [Weidevogels van de Lopikerwaard Monitoring november 2022](#)
Pagina 17 van 20

Bijlage II – Foto vossenraster

Bronnenlijst

1. [REDACTED] Natuurtoets Energielandschap Rijnenburg, Utrecht. Achtergrondrapport natuur voor plan- en projectMER. Rapport 22-126. Waardenburg Ecology, Culemborg.
2. [REDACTED] Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsgevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
3. [REDACTED] Windkraft - Vögel - Lebensräume. Ergebnisse einer siebenjährigen Studie zum Einfluss von Windkraftanlagen und Habitatparametern auf Wiesenvögel. Arsu GmbH, Oldenburg.
4. [REDACTED] 13 Jahre später - wie entwickeln sich die Wiesenvogelbestände im Windpark Hinrichsfehn? Positionen 06/2014. Arsu GmbH, Oldenburg.
5. [REDACTED] 2005 Kwaliteitscriteria voor weidevogelgebieden met toetslijst. A&W-rapport 412 Altenburg & Wymenga, Veenwouden.

Bosch & Van Rijn
Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht

Tel: 030 - 677 64 66
Mail: info@boschenvanrijn.nl
Web: www.boschenvanrijn.nl

© Bosch & Van Rijn 2023

Behoudens hetgeen met de opdrachtgever is overeengekomen, mag in dit rapport vervatte informatie niet aan derden worden bekendgemaakt. Bosch & Van Rijn BV is niet aansprakelijk voor schade door het gebruik van deze informatie.